

REMISSVAR

2025-03-06

Dnr: BO 2024-0332

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och utlänningskontroll (SOU 2024:80)

(dnr Ju2024/02572)

Inledning

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Vidare beaktas de allmänna kommentarerna och rekommendationerna till Sverige från FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén).

Barnombudsmannen avgränsar sitt remissvar till synpunkter avseende den del av betänkandet som avser utökat informationsutbyte.

4.6.4 Vilka myndigheter ska vara skyldiga att lämna uppgifter?

Hälso- och sjukvården, skolan och socialtjänsten

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag att hälso- och sjukvården, skolan och socialtjänsten inte ska omfattas av en skyldighet att lämna uppgifter till de verkställande myndigheterna.

Att utesluta hälso- och sjukvård, skola och socialtjänst från uppgiftsskyldigheten är i enlighet med flera rättigheter i barnkonventionen. Bland andra artikel 2 (rätten till icke-diskriminering), artikel 3 (barnets bästa), artikel 6 (rätten till liv, överlevnad och utveckling), artikel 24 (rätten till bästa möjliga hälsa och tillgång till hälso- och sjukvård och rehabilitering), artikel 27 (rätten till den levnadsstandard som krävs för barnets utveckling) och artikel 28 (rätten till utbildning).

Barnombudsmannen ser mycket positivt på att utredningen i denna del av betänkandet har haft barnkonventionen och uttalanden från FN:s barnrättskommitté som en central grund för sina ställningstaganden.

Barnombudsmannen anser, liksom utredningen, att den allmänna kommentar som barnrättskommittén har utfärdat gemensamt med FN:s kommitté för skydd av migrantarbetares och deras familjers rättigheter, om staternas skyldigheter rörande barns mänskliga rättigheter inom ramen för internationell migration i ursprungs-, transit-, destinations- och återvändandeländer, är relevant. Som utredningen redogör för (bland annat s. 161 i betänkandet) anser kommittéerna

att vattentäta skott mellan migrationsmyndigheter och barnskyddsmyndigheter, hälso- och sjukvårdsinrättningar samt utbildningsinrättningar bör garanteras.¹

Det är angeläget att även föräldrar och andra vuxna närstående till barnet såsom syskon och far- och morföräldrar kan söka hälso- och sjukvård och vända sig till socialtjänsten om det finns behov av stöd och hjälp antingen för den vuxne själv eller för barnet, utan att riskera att uppgifter om dem lämnas till de verkställande myndigheterna. Att en förälder/andra vuxna närstående ska kunna göra detta är av yttersta vikt även för barnet och dess rättigheter.² Barnombudsmannens tillstyrkande gäller därför även vuxna.

Övriga myndigheter

Vad gäller flertalet av de övriga myndigheter som tas upp i kapitlet, föreslår utredningen att de ska vara skyldiga att lämna uppgifter till de verkställande myndigheterna, antingen på eget initiativ eller på begäran.

Barnombudsmannen kan utifrån det befintliga underlaget inte ta ställning till utredningens förslag gällande dessa myndigheter. Det är inte tillräckligt redovisat vad förslagen innebär för barn och barns rättigheter enligt barnkonventionen. Om regeringen går vidare med förslagen är det nödvändigt att komplettera underlaget med en djupgående analys av konsekvenserna för barns situation och rättigheter även vad gäller dessa myndigheter. Regeringen har uttalat att inkorporeringen av barnkonventionen, som ger konventionen ställning som svensk lag, kan förväntas påverka utvecklingen av såväl befintlig som ny lagstiftning. En inkorporering innebär enligt regeringen ett förtydligande av att lagstiftaren ska beakta och synliggöra barnkonventionen genom att i förarbeten göra en tydlig koppling till rättigheterna i konventionen.³

Information om vilka verksamheter som är undantagna

Även om hälso- och sjukvård, skola och socialtjänst kommer vara undantagna från skyldigheten att lämna uppgifter befarar Barnombudsmannen att det finns en risk att personer med avlägsnandebeslut kommer undvika att vid behov uppsöka vården och socialtjänsten och att hålla sina barn från skolan. Det kan finnas en osäkerhet inom gruppen om vilka myndigheter och verksamheter som omfattas av uppgiftsskyldigheten och vilka som inte gör det. Barnombudsmannen noterar att utredningen själv lyfter fram (s. 232 i betänkandet) att redan diskussionen om huruvida en uppgiftsskyldighet ska införas enligt uppgift har lett till utläningar inte söker vård eller söker vård senare än vad de borde.

Barnombudsmannen vill därför understryka att det är centralt att det sprids information om vilka verksamheter som är undantagna, så att berörda barn och deras föräldrar och andra närstående utan att känna oro kan uppsöka hälso- och sjukvård, skola och socialtjänst på ett sätt som innebär att de får sina rättigheter fullt ut tillgodosedda. Det behöver finnas information som är anpassad för barn och informationen behöver även finnas tillgänglig på olika språk. Att informationen har uppnått sitt syfte är något som därefter behöver följas upp och utvärderas.

Beslut har fattats av barnombudsmannen Juno Blom. Föredragande i ärendet har varit juristen Karin Juhlén. I den slutliga handläggningen av ärendet har även

¹ Se CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/23, p. 42, 56 och 60.

² Jfr. p. 58 i ovan nämnda allmänna kommentar, där det anges att begränsningar i vuxna migranternas rätt till hälsa på grund av deras medborgarskap eller migrationsstatus också kan påverka deras barns rätt till hälsa, liv och utveckling, och att det därför i ett heltäckande synsätt på barns rättigheter bör ingå åtgärder för att trygga alla migranternas och deras familjers rätt till hälsa, oavsett deras migrationsstatus.

³ Se proposition 2017/18:186, Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter, s. 74.

avdelningschefen Erik Henriksson och biträdande avdelningschefen Tove Björnheden deltagit.

Juno Blom
barnombudsman

Kopia till
Ju.L7@regeringskansliet.se